

Wim Heij

Samenvatting

0:00 tot 0:10 Wim Heij wordt geïnterviewd over zijn werk als geestelijk verzorger bij defensie. Maar we beginnen bij zijn jeugd. Hij had een groot leeftijdsverschil met zijn oudste zus. Zijn vader was in de jaren dertig lange tijd werkloos. Zelf was de heer Heij van de drie kinderen thuis de enige die in de bezettingstijd is geboren. Vader is opgepakt voor de Arbeitseinsatz en heeft twee jaar moeten werken in Duitsland. Vader was links georiënteerd, maar de ouders van meneer Heij kwamen beide uit protestantse gezinnen en zijn zus werd gedoopt in een bijkamertje van de kerk. Daarop besloot vader nooit meer naar de kerk te gaan. Zelf is de heer Heij thuis niet godsdienstig opgevoed, maar hij ging wel naar de zondagsschool, omdat zijn ouders dat goed vonden voor zijn ontwikkeling. De heer Heij vertelt over zijn vader. In Waddinxveen bezocht de heer Heij de lagere school en daarna de MULO in Gouda. daarna ging hij in Leiden naar de school voor chemisch analisten. Hij zakte voor het examen en ging werken als chemisch analist bij de fabriek voor Goudse kazen. Hier ontmoette hij zijn vrouw. Na verloop van tijd heeft hij nogmaals het examen gedaan en zakte weer. In 1961 moest hij in militaire dienst.

0:10 tot 0:20 In 1961 overwoog meneer Heij kort verband vrijwilliger te worden bij defensie, en dan zijn studie in zijn avonduren af te ronden. Geen makkelijke keuze, want thuis liepen zijn ouders met gebroken gewertjes. Hij werd KVV'er en werd geplaatst in Amersfoort, waar hij als sergeant woonde op een kamer. Hij deed staatsexamen, haalde een diploma dat vergelijkbaar was met een HBS-diploma. Dat heette Artikel 3. Men adviseerde hem chemie te gaan studeren. In 1963 trouwde hij en ging hij naar de Centrale Opleiding Middelbare Akte aan de UU. Daar wilde hij het MO Nederlands halen, de onderwijsakte. Ook die opleiding maakte hij niet af, het ging teveel over grammatica en dat vond hij niet leuk. Hij was gek op literatuur, vooral de Nederlandse literatuur. In het Humanistische militair tehuis 't Adlerhuis in Amersfoort organiseerde hij vaak avonden. Hij vertelt wat voor avonden dat zoal waren in die periode: schilderen, schaaktoernooien, allerlei activiteiten. In 1964 ging hij zelf ook in Amersfoort wonen en ging hij collecteren voor het Humanistisch Thuisfront. Er was een beroepsmilitair aan wie hij werd voorgesteld en die hem vertelde dat hij gepasseerd was bij een promotie omdat hij een defensie in die Koude Oorlogtijd niet welgevallige film had vertoond.

0:20 tot 0:30 De heer Heij is de dienst in 1965 uit gegaan en hij ging werken bij uitgeverij Meulenhof. De studie Nederlands liep vast. Inmiddels was hij secretaris in het bestuur van het Humanistisch Verbond in Amersfoort. De voorzitter Harry Lips polste hem voor een baan als geestelijk verzorger bij defensie. Dat wilde hij graag en hij switchte onmiddellijk van studie. Hij stond bekend als iemand die heel goed les gaf, maar iemand die niet positief tegenover de krijgsmacht stond. Hij vond in 1961-1965 het straf- en tuchtrecht heel onredelijk en ouderwets bij defensie. Dat betekende dat jongens op vrijdagmiddag straf kregen en dan niet naar huis konden in het weekend. Dan ging het om een vergrijp als: je kast open laten staan. Hij vertelt hoe hij daarmee omging. Er was weinig ruimte voor mensen die zachttaardig waren of niet om konden gaan met die agressieve

Thesaurus

Beroepskeuze; Jaren dertig; SDAP; Vakbeweging; Socialisme; Jaren vijftig

Beroepskeuze; Motivatie; Jaren zestig; Humanisme; Geestelijke verzorging; Koude Oorlog

Jaren zestig; Geestelijke verzorging; Humanisme; Sancties; Militaire dienstplicht; Onderlinge sfeer; Motivatie

houding. Meneer Heij voelde zich daar niet goed bij, hij wilde daar absoluut iets in kunnen betekenen. De Dienst Geestelijke Verzorging werd in die periode rond 1964 net opgezet. In de kaderopleiding zat ook een driedaags bezoek aan het vormingscentrum.

0:30 tot 0:40 De heer Heij vertelt over zijn bezoekjes aan het Coornherthuis begin jaren zestig. En hij vertelt over predikant Zuurdeeg die er les gaf. Raadsman Jan Troost was op de kazerne waar hij was geplaatst in Amersfoort zijn docent en hij was de enige leerling. Ze spraken over de tegenwerking bij defensie en hoe ze daarmee slim om konden gaan om toch iets voor elkaar te krijgen voor de humanistische geestelijke verzorging. Hij was één van de eersten die in 1964 in de Dienst Geestelijke Verzorging van het Humanistisch Verbond zaten bij defensie. Hij vertelt over de cursussen op het Coornherthuis. Er waren zo'n 25 mensen per keer, uit verschillende onderdelen van defensie afkomstig. Harry Lips zorgde dat er ook kunstonderwijs in het programma zat, inclusief een bezoekje aan het Kröller-Mullermuseum. Hij vertelt wat ze verder bespraken: oorlog en vrede, het kernwapenvraagstuk. De film *The War Game* werd vertoond in de bioscoop, dat veroorzaakte wat opschudding. De heer Heij vertelt wat meer over Harry Lips, die altijd actief was geweest in het AJC en HV. Hij was ook wethouder in Amersfoort geweest. Ze hebben Jan Wolkers ook nog als gast gehad. Ze werden daarna op het matje geroepen door de HV-secretaris.

Humanisme; Geestelijke verzorging; Jaren zestig; Koude Oorlog

0:40 tot 0:50 De heer Heij vertelt over de confrontatie tussen Harry Lips en andere humanisten begin jaren zestig. Hij reflecteert op die eerste tijd van de Dienst Geestelijke Verzorging. Harry Lips kreeg ooit een tekening van een bulldog omdat dat zijn bijnaam was indertijd. Een militair die meneer Heij een beetje had geholpen indertijd, gaf hem later een tekening en dat heeft nu - vijftig jaren later - nog tot een leuk contact geleid en tot filmopnamen met hem, want hij bleek de laatste assistent van Hildo Krop te zijn geweest. De heer Heij is naar de HOI gegaan in de jaren zestig, het Humanistisch Opleidingsinstituut. In 1970 werd de heer Heij vormingsleider op het Coornherthuis. Hij moest een aantal lezingen houden met Lips achterin de zaal om te zien of hij het wel in de vingers had. Hij vertelt over een lezing die hij hield over zijn vader en Multatuli. Met zijn vader was hij als zestienjarige wel eens naar zondagochtendlezingen van het Humanistische Verbond geweest in Gouda, onder meer naar een lezing van Hella Haasse.

Humanistisch raadsliden; Onderlinge sfeer; Geestelijke verzorging; Contact houden; Humanisme;

0:50 tot 1:00 Tot 1973 bleef de heer Heij werken op het Coornherthuis, maar daarna wilde hij wel graag wat anders. In 1970 was er van alles gaande in de samenleving: Vietnam en de invloed daarvan op de soldatenvakbeweging, de democratisering van de samenleving. De krijgsmacht kon zich niet meer permitteren zo 'eikenhouderig' op kritiek en andersgezinden te reageren. Zelfs kapsels waren een issue in die tijd. Ze gingen demonstreren in Den Haag. Meneer Heij schetst de sfeer van discrepantie tussen krijgsmacht en samenleving in die tijd. Hij reflecteert op het waarom achter die halsstarrige houding bij de krijgsmacht in de jaren zestig en zeventig. Er werkten veel conservatieve mensen bij defensie, die gezagsgetrouw waren en zich makkelijk voegden. Het ging bij die discrepantie ook om heel voor de hand liggende zaken, zoals de herziening van het militaire straf- en tuchtrecht.

Carrière bij defensie; Jaren zeventig; Politiek; Publieke opinie; Geestelijke verzorging

1:00 tot 1:10 Tussen 1964 en 1973, onder Harry Lips, had de dienst Geestelijke Verzorging het druk met het aankaarten van tal van misstanden bij defensie. Defensie was een wereldje dat zich te ver los had gezongen van de rest van de samenleving. De heer Heij vond de opstelling van de Rooms-katholieken en protestantse geestelijk verzorgers de grootste teleurstelling. Daar heeft hij bij zijn werk nog het meest last van gehad. Hij denkt hardop na over die tijd samen met de interviewer: hoe kwam het dat deze collega's het zo bij de oude gang van zaken wilden houden? Hij noemt predikanten uit die tijd die ook werden tegengewerkt vanuit hun eigen dienst. Voor vergaderingen van de Dienst Geestelijke Verzorging over kernwapens moesten de geestelijken vakantie- en verlofdagen opnemen. Stukken die ze schreven werden in beslag genomen, het was een moeilijke tijd om iets aan de orde te stellen. In 1974 ging Lips met pensioen en trad Dolf Zoetebier als hoofd aan. De heer Heij volgde toen in het Noorden Zoetebier op. Hij vertelt wat zijn rayon was, 30.000 kilometer per jaar reed hij.

Geestelijke verzorging; Jaren zeventig; Humanistisch raadslieden; Legerpredikant; Kernwapens

1:10 tot 1:20 De heer Heij had een 14-dagen rooster. Elke week kwam hij in Appingedam bij de TS-opleiding, de Technisch Specialisten. Vaak betrof dit jongens die al meerdere opleidingen niet af hadden kunnen maken en defensie aangrepen als een laatste strohalm. In Noord-Oost Groningen en Limburg en Haarlem zaten deze centra, waar veel werkloze jongeren rondliepen. In Leeuwarden zat een leuke groep beroepsmilitairen van de Koninklijke Luchtmacht. De Luchtmacht heeft een heel andere sfeer, beschrijft meneer Heij. Hij vertelt hoe zijn werkweek eruit zag in die tijd. Lunchen deed hij terwijl hij van locatie naar locatie reed. Er waren ook spoedgevallen tussendoor. Na opkomst kregen alle dienstplichtigen zijn telefoonnummer, ze mochten hem bellen als ze hem nodig hadden. Hij vertelde ook wat over zijn gezin. Hij was niet veel thuis. Zijn voorzitterschap van de PvdA in Steenwijk moest hij stoppen in die periode, dat was niet naast zijn baan te doen. Een collega gaf tweemaal per week tennisles en dat kon volgens hem niet te combineren zijn met die baan. De cliënt moest altijd voor gaan. Zijn kinderen wilde beslist niet in de hulpverlening gaan werken later, zo hard zagen ze hun vader werken.

Geestelijke verzorging; Koninklijke Luchtmacht vs Koninklijke Landmacht; Jaren zeventig

1:20 tot 1:30 Een collega kwam een deel van zijn Rayon overnemen, toen werd het iets rustiger. Maar zijn taak bleef erg ruim: het programmeren van lessen hoorde er ook bij en je moest daarmee aansluiten op de belevingswereld van de deelnemers. En de groepen wisselden per keer. Vorming is niet iets wat je iemand leert, maar waar je iemand de gelegenheid toe biedt. De heer Heij beschrijft een aantal frustraties van militairen waar ze mee te maken hadden, door regels en verboden. De heer Heij ging met zijn collega en diens gezin samen op vakantie. Tijdens die vakanties werkten de mannen en maakten ze samen video's klaar voor in de vormingsklassen. De vrouw van meneer Heij vertelt hoe vervelend het was dat haar man er nooit was en iedereen altijd voor zijn gezin ging. Ze heeft de kinderen in haar eentje opgevoed, eigenlijk. Waarschijnlijk had dat ook te maken met de taakopvatting van meneer Heij.

Jaren zeventig; Geestelijke verzorging; Frustratie; Werk en privé; Motivatie

1:30 tot 1:40 Meneer en mevrouw Heij vertellen samen hoezeer het werk van meneer Heij zijn privéleven ook deels in beslag nam. De vakanties waren een tijd om even helemaal af te kicken van het werk. De heer Heij noemt zijn werk als GV'er een

Geestelijke verzorging; Werkdruk; Alcohol; Verslaving; Gewetensbezwaren

eenmanswinkeltje. Er was soms best veel ziekteverzuim onder de GV'ers. Voor sommigen was alcohol een probleem, voor anderen zat het meer in een lager arbeidsethos, denkt meneer Heij. In 1973 waren er twee mensen waar hij elke twee weken langsging om het werk te bespreken. Er waren veel gewetensbezwaarden onder de dienstplichtigen indertijd. Hij vertelt hoe hij daarmee omging. De heer Heij beschrijft zijn collega Dolf Zoetebier. Een sterk sociaal man. Hij werd hoofd van de DGV, maar meneer Heij weet niet meer hoe dat indertijd is gegaan. Hij beschrijft hoe de situatie in die tijd was bij de DGV.

1:40 tot 1:50 Harry Lips stond achter Zoetebier als nieuw hoofd van dienst. Anderen hadden erop gehoopt, denkt de heer Heij. Er waren verschillende verschuivingen in het team, meneer Heij vertelt erover en noemt de namen. Pacifisme was voor enkele raadslieden ook een punt van aandacht en iets waarop ze werden gewogen. Ze waren niet ván maar bij de krijgsmacht, dat was een subtiel maar belangrijk verschil. Dan komen we te spreken over de periode waarin Dolf Zoetebier hoofd DGV was. Hij had ook in het verzet gezeten, maar daar sprak hij nooit over. Dat hoorde men was toen hij overleden was. Zoetebier worstelde met zijn functie, het ging hem niet makkelijk af. De heer Heij noemt meer mensen die in die tijd bij de DGV kwamen werken.

Geestelijke verzorging; DGV; Jaren zeventig; Humanistisch raadslieden; Antimilitarisme

1:50 tot 2:00 De heer Heij vertelt over de periode in de tweede helft van de jaren zeventig, waarin de DGV zich ervoor wilde hoeden dat het Humanistisch Verbond teveel zeggenschap kreeg in de Dienst Geestelijke Verzorging bij de Krijgsmacht. Ze waren er niet om mensen naar het HV te leiden, ze waren geestelijk verzorgers. Sinke werd aangenomen. Er wordt gereflecteerd op de kwaliteiten van mensen, hun humanistische gehalte en het aannamebeleid van de DGV. Het hoofd DGV was vaak ook de hoofdredacteur van het blad Ego.

Geestelijke verzorging; Humanisme; Humanistisch raadslieden; Persoonlijke kwaliteiten

2:00 tot 2:10 De heer Heij vertelt over de redactieraad van het blad Ego en hoe de heer Sinke hoofdredacteur-af raakte. De heer Heij herinnert zich een discussie over homoseksuele intimiteit, waarover er een artikel in Ego kwam. Daarover ontstond grote onenigheid. Bij een oefening in Duitsland bleken er ook verschillen van inzicht te zijn met Sinke, herinnert de heer Heij zich. De interviewer denkt dat Sinke veel gedaan heeft voor de lobby richting Den Haag. De heer Heij geeft zijn visie op de kwaliteiten van verschillende collega's. Meneer Heij heeft Sinke de laatste jaren van diens carrière wegens ziekte moeten vervangen en vertelt hoe hij daarop terugkijkt.

Humanisme; Homoseksualiteit; Persoonlijke kwaliteiten; Seksualiteit; Geestelijke verzorging; Defensie verlaten

2:10 tot 2:20 De heer Heij is plaatsvervangend hoofd van dienst geweest de laatste jaren dat Sinke hoofd was, zo tot 1988. In december 1991 werd meneer Heij waarnemend hoofd van dienst. Met zijn nieuwe hoofd - Roza - liep het niet meteen soepel. Na een flinke aanvaring werd ingegrepen van hogerhand. Meneer Heij vertelt wat er zoal gebeurde in die periode. Een hoofd van dienst had de rang gelijkgesteld aan die van majoor. Daar hoorde een bepaald salaris bij. Een collega werd op non-actief gesteld en daarna kwam er een nieuw hoofd van Dienst, die de functie aanvankelijk erg onderschatte. De band wordt gestopt op 2.18 voor een lunch. Daarna gaat het gesprek verder over de overgang van Roza als hoofd van de Dienst Geestelijke Verzorging op diens opvolger, die al snel tot de conclusie kwam dat hij de baan niet aan kon en toen nam meneer Heij het over als waarnemend hoofd.

Carrière bij defensie; Geestelijke verzorging; Collegialiteit; Onderlinge sfeer

2:20 tot 2:30 In december 1991 werd de heer Heij hoofd van de Dienst Geestelijke Verzorging van de humanisten bij defensie. Hij was niet blij met die functie, het was een zware baan met veel werkdruk en stress. De heer Heij voelde zich een eerstelijns hulpverlener en nu werd hij een manager, hij vond dat niet leuk. Het hoofdbestuur had echter geen behoefte meer mensen buiten de dienst te zoeken. Zijn vrouw vroeg hem hoe hij ertegenover stond. Hij vertelde haar dat hij de inhoud niet leuk vond en geen zin had in het collega's moeten aanspreken op uitgaven en dergelijke. Uiteindelijk heeft hij zich toch beschikbaar gesteld, maar onder 2 voorwaarden: hij wilde niet verhuizen en hij wilde niet de koninklijke onderscheiding ontvangen die bij het beëindigen van deze functie hoorde, want hij was republikein. Hij voorzag dat met name de tweede voorwaarde wel eens een punt zou kunnen worden. Van 1992 tot en met 1996 is hij hoofd van dienst geweest.

Werkdruk; Carrière bij defensie; Leiding geven; Corruptie; Collegialiteit; Koningshuis; Onderscheidingen

2:30 tot 2:40 De staatssecretaris Gmelich Meijling van defensie vroeg hem in 1996 of hij zijn opvolger ook kwam voorstellen. Maar dat lukte niet, die zou er nog niet op tijd zijn. De staatssecretaris zei daarop: dan blijft u toch wat langer? Maar dat wilde hij niet, hij vond dat hij dat niet hoefde te doen. In 1989 viel de Muur en begon een inkrimping van de Krijgsmacht. Het personeel zei dat de trap van beneden naar boven werd schoongeveegd. Daar wilde meneer Heij ook niet aan meedoen. De heer Heij heeft als zijn belangrijkste taak als Hoofd van Dienst gezien: een betere band krijgen met de aalmoezeniers en predikanten. Bij zijn aantreden had die verhouding het nulpunt genaderd. Er kwamen nu ook uitzendingen en de humanisten moesten zich echt in die rotaties binnenpraten, dat ze ook een keer mee mochten op uitzending. Als ze daarover klaagden bij defensie, werd altijd gezegd: dat moet de GV zélf onderling uitmaken. En daarom was een verbetering in de verhoudingen hard nodig. Met de Joodse geestelijke verzorging was de verhouding veel beter.

Carrière bij defensie; FLO; Motivatie; Rang en standen; Humanistisch raadslieden; Val van de Muur

2:40 tot 2:50 De heer Heij vertelt hoe hij de verschillende gezindten bij de geestelijke verzorging nader tot elkaar probeerde te brengen begin jaren negentig. De rayons waren heel groot voor de raadslieden. Als je geen zin had in een grote oefening, kon je daar vanwege je enorme rayon vrij makkelijk onderuit komen. De heer Heij vond meegaan op oefeningen niet zo leuk, hoewel hij een chauffeur en een jeep had en vrij rond mocht rijden op de locatie van bestemming. Maar hij vond het niet leuk. Maar als je wél meeding, leverde dat veel goodwill op. En hij vond dat hij zo nu en dan wel mee moest gaan. Het leger ging van een dienstplichtleger steeds meer de kant op van een beroepsleger. Er kwamen steeds meer uitzendingen.

Bloedgroepenoorlog; Geestelijke verzorging; Humanistisch raadslieden; Val van de Muur; Mentaliteit; Jaren negentig; Generatiekloof veteranen

2:50 tot 3:00 De heer Heij haalt herinneringen op aan de uitzending naar Cambodja, waar collega Van Brandwijk naartoe ging als humanistisch geestelijk verzorger. Voordat de eerste GV'er uitgezonden zou worden, moest er een visie liggen op hun werk tijdens uitzendingen, vond de heer Heij. Daarover verscheen een artikel in de Ego, getiteld: "Wij zijn er niet voor de actie, wij zijn er voor de reflectie". De heer Heij vertelt hoe ze die visie samen ontwikkelden in de aanloop naar de Cambodja-uitzendingen. De mariniers wilden mevrouw Van Brandwijk eerst niet meenemen. De toon was grimmig, toen meneer Heij dat wilde aankaarten. Hij vertelt met wie hij in die tijd te maken had en hoe hij daarover heeft gecommuniceerd om toch voor elkaar te krijgen dat er een vrouwelijke GV'er meekon. Hij moest tot en

Geestelijke verzorging; Functie en taak; Vrouwelijke militairen; Tegenwerking vrouwen bij defensie; Korps Mariniers; Vrouwen bij defensie; Jaren negentig

met de minister van Defensie gaan om het voor elkaar te krijgen.

3:00 tot 3:10 De heer Heij vertelt over de CAMBO-uitzendingen en hoe in die periode de geestelijke verzorging geregeld en verdeeld was. Van de humanisten ging er een vrouwelijke GV'er mee, maar daar het hier mariniers betrof die daar niet aan gewend waren, had dat veel voeten in de aarde. De interviewer en geïnterviewde bespreken samen de gezondheidstoestand van de oud-collega, die ernstig geleden heeft onder de uitzending naar Cambodja. *Tegenwerking vrouwen bij defensie; Vrouwelijke militairen; Geestelijke verzorging*

Uitleg vreemde woorden

Hildo Krop (=Nederlandse beeldhouwer en sierkunstenaar, kreeg grote bekendheid als stadsbeeldhouwer van Amsterdam); HOI (=Humanistisch Opleidingsinstituut); De Zilveren Steeksleutel (=onderlinge wedstrijd van alle herstelcompagnieën); HV (=Humanistisch Verbond)